

การศึกษารูปแบบ วิธีการ และผลกระทบการเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี*

Study of the patterns, methods and impacts of the election
according to the new constitution case study Pattani Province

เอกรินทร์ ต่วนศิริ¹
Ekkarin Tuansiri²
สามารถ ทองเฝือ³
Samart Thongfhua⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับพื้นที่ในช่วงเวลาการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 ในจังหวัดปัตตานี เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการเมืองภายใต้กติกาใหม่ทางการเมืองที่ได้กำหนดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สำหรับการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยที่เน้นการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในขอบเขตพื้นที่ของการวิจัยที่ได้กำหนดเอาไว้คือ จังหวัดปัตตานี ผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า รัฐธรรมนูญใหม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อผู้สมัครลงการเลือกตั้ง เช่น พฤติกรรมการย้ายพรรคของผู้ลงสมัครเลือกตั้งบางราย การก่อกำเนิดพรรคการเมืองใหม่ (ประชาชาติ) เพื่อมาตอบโจทย์ปัญหาในพื้นที่เป็นหลัก ผู้วิจัยพบว่า ศาสนาและวัฒนธรรมมีผลต่อรูปแบบ วิธีการหาเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้นำศาสนาและสายสัมพันธ์ทางเครือญาติมีผลต่อ

บทความนี้

Received

16 ตุลาคม 2563

Revised

7 มกราคม 2564

Accepted

19 มกราคม 2564

* บทความนี้มาจากรายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบ วิธีการ และผลกระทบการเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี ภายใต้โครงการการศึกษารูปแบบ วิธีการ และผลกระทบการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ (62010) โดยได้รับทุนการสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² Assistant Professor, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University

³ รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ดร.)

⁴ Associate Professor, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University (Ph.D.)

พฤติกรรมของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเฉพาะในเขตนอกเมือง และระบบอุปถัมภ์ผ่านความสัมพันธ์ที่วางระบบหัวคะแนนยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกผู้แทนของประชาชน ผู้วิจัยพบว่า ผลของการตื่นตัวของคนรุ่นใหม่ในยุคของสื่อออนไลน์นั้น ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรกตัดสินใจเลือกนโยบายพรรคและหัวหน้าพรรคเป็นปัจจัยหลักมากกว่าระบบเครือญาติหรือสายสัมพันธ์แบบเก่าในพื้นที่ที่มีความไม่สงบ ส่งผลทำให้การแข่งขันทางด้านนโยบายเพื่อสันติภาพเป็นสิ่งที่ทุกพรรคการเมืองนำเสนอต่อสาธารณะ แม้ว่าจะมีแนวนโยบายที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสื่อออนไลน์ส่งผลให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้าถึงประชาชนมากขึ้น

คำสำคัญ: การเลือกตั้ง, รัฐธรรมนูญใหม่, จังหวัดปัตตานี,

Abstract

This research article aims to study the local political movements during the 2019 general election in Pattani province. In order to understand political behavior under the new political rules established according to the 2017 Thailand constitution. This research is a qualitative research that set up an approach which focus on document research, interviews with the stakeholders in Pattani Province as the targeted area. The result of the research found that the new constitution has a direct impact to the candidates who run for the election such as the behavior of moving to the new political party. The establishment of a new party (Prachachat) just only to solve the specific local problems. The researchers found that the religion and culture affect the form and the campaigning to promote the candidates. The religious leaders and kinship in particular affects the voters especially in the suburb. The patronage system through the relationship that establishes the constituency also influences the people to choose their representative. The researchers found that the new generation enthusiasm in an media online effect their decision to choose by the Political party policy and their leadership as the important factors more than the old kinship In sensitive area. Therefore, the peace policies were presented by every political party to public, although, there are differences in details. The changing of media online landscape has resulted in the need of the candidates to adjust themselves to access more voters.

Keywords: Election, New Constitution, Pattani province

บทนำ

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นหลังจากประเทศไทยไม่มีการเลือกตั้งติดต่อกันเป็นระยะเวลากว่า 8 ปี นับตั้งแต่มีการเลือกตั้งครั้งล่าสุดที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ก่อนจะมีคณะรัฐประหารเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองไทยเป็นระยะเวลาเกือบ 6 ปี ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เป็นต้นมาจนก่อการนิวัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2560 ที่นำมาซึ่งการเลือกตั้งระดับชาติอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ภายใต้กติกาของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้

บทความวิจัยชิ้นนี้ได้สำรวจและมุ่งหมายบันทึกปรากฏการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะมิติการเคลื่อนไหวทางการเมือง ผู้เล่นทางการเมืองต่างๆ และการตื่นตัวของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในจังหวัดปัตตานี (2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครและพรรคการเมืองในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี (3) เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) จังหวัดปัตตานี กลุ่มภาคประชาสังคม และสื่อมวลชนที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในเขตจังหวัดปัตตานี และ (5) เพื่อวิเคราะห์ผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดปัตตานี

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาของบทความวิจัยชิ้นนี้มาจากการสำรวจเอกสารทั้งงานวิจัยที่ผ่านมา กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยเฉพาะที่เป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ. 2560 และข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งมาจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับ

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยให้ความสำคัญกับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองต่างๆ ในจังหวัดปัตตานี กลุ่มภาคประชาสังคม กลุ่มสื่อออนไลน์ ที่ติดตามความเคลื่อนไหวการเลือกตั้ง และผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กกต.) รวมถึงเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การปราศรัยทางเมือง งานเสวนาวิชาการ และกิจกรรมการหาเสียงในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์ ประเมินผล เป็นองค์ประกอบของการวิจัยอันนำมาสู่บทความวิจัยชิ้นนี้

ขอบเขตของการศึกษาครอบคลุมพื้นที่เขตการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานีซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 4 เขตการเลือกตั้งที่ประกอบไปด้วย อำเภอต่างๆ ดังต่อไปนี้ เขตเลือกตั้งที่ 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองปัตตานีและอำเภอยะหริ่ง (เฉพาะตำบลบางปู ตำบลแหลมโพธิ์ ตำบลตะโละกาโปร์ ตำบลยามู ตำบลราตาปันยัง ตำบลตาแกะ ตำบลปิยามูมั่ง ตำบลตะโละ ตำบลตาสีอ้ายร์ และตำบลปลากง) เขตเลือกตั้งที่ 2 ประกอบด้วย อำเภอหนองจิก อำเภอโคกโพธิ์ และอำเภอแม่ลาน เขตเลือกตั้งที่ 3 ประกอบด้วย อำเภอปะนาเระ อำเภอสายบุรี อำเภอไม้แก่น อำเภอกะพ้อ อำเภอยะหริ่ง (ยกเว้นตำบลบางปู ตำบลแหลมโพธิ์ ตำบลตะโละกาโปร์ ตำบลยามู ตำบลราตาปันยัง ตำบลตาแกะ ตำบลปิยามูมั่ง ตำบลตะโละ ตำบลตาสีอ้ายร์ และตำบลปลากง) และเขตเลือกตั้งที่ 4 ประกอบด้วย อำเภอยะรัง อำเภอมายอ และอำเภอทุ่งยางแดง ซึ่งการจัดแบ่งเขตการเลือกตั้งในช่วงต้นเป็นไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการจัดเขตเลือกตั้งเมื่อครั้งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 และแต่ละเขตจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละ 1 คน จึงถือได้ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการแบ่งเขตการเลือกตั้งอย่างมีนัยสำคัญแต่อย่างใด

ภาพที่ 1 ลักษณะการแบ่งเขตเลือกตั้ง จังหวัดปัตตานี



ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี, 2561

ทบทวนวรรณกรรมและแนวทางการศึกษา

แนวทางการศึกษาการเมืองการเลือกตั้งทำหน้าที่อธิบายการเมืองการเลือกตั้งที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริง ด้วยเหตุนี้แนวทางการศึกษาจึงมีพลวัตตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและลักษณะของการเมืองการเลือกตั้งในฐานะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

นับตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถึงปลายทศวรรษ 2530 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยเริ่มมีการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง ประจักษ์ ก้องกีรติ (Prajak Kongkirati, 2013, pp. 48-55) อธิบายว่า โครงสร้างการเมืองไทยในยุคดังกล่าวได้เปลี่ยนจากรัฐอุปถัมภ์โดยระบบราชการ (patrimonial administrative state) ในยุคก่อนหน้าไปสู่รัฐอุปถัมภ์โดยชนชั้นนำอภิชนาธิปไตย (patrimonial oligarchic state) ซึ่งประกอบด้วยชนชั้นนำทางธุรกิจต่างจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าพ่อ

ผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ชนชั้นนำกลุ่มใหม่เหล่านี้ก้าวขึ้นสู่อำนาจเป็นนักการเมืองแถวหน้าในเวทีการเมืองระดับชาติและในพรรคการเมืองใหญ่ผ่านการเลือกตั้งในกระบวนการดังกล่าวคุณอำนาจได้เคลื่อนย้ายจากเมืองหลวงไปยังต่างจังหวัด

แนวทางการศึกษาการเมืองการเลือกตั้งในยุคนี้ซึ่งมุ่งความสนใจไปที่ชนบทถูกครอบงำด้วยคำอธิบายว่าด้วยเครือข่ายอุปถัมภ์ ระบบหัวคะแนน และการซื้อสิทธิขายเสียง งานวิชาการยุคบุกเบิกและมีอิทธิพลคือ สุจิต บุญบงการ (2527, น. 67) ศึกษาการเลือกตั้ง ส.ส. ในจังหวัดหนึ่งใน พ.ศ. 2522 โดยเสนอว่า ผู้สมัครเลือกตั้งใช้การทุ่มเงินซื้อเสียงประกอบกับเครือข่ายอุปถัมภ์และระบบหัวคะแนนในการหาเสียงเลือกตั้งในเวลาต่อมา งานวิชาการที่ทรงอิทธิพลคือ “สองนคราประชาธิปไตย” โดย เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2546, น. 33) เสนอว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาไทย

ถูกรอบงำโดยพรรคการเมืองที่มีฐานเสียงเป็นชนบท ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของเครือข่ายอุปถัมภ์ของนักการเมืองแบบเจ้าพ่อต่างจังหวัดและการซื้อสิทธิขายเสียง (งานในกลุ่มเดียวกัน Nelson, 1998; สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2525; ประวิณ แจ่มศักดิ์, 2536)

เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและลักษณะการเมืองการเลือกตั้งไทยตั้งแต่กลางทศวรรษ 2530 อาทิ สถิตนิรามัย และคณะ (อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกดาวิจิตร และนิติ ภาวครพันธุ์ 2556, น. 26) เสนอว่า การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่ใน 2 ระดับ คือ ระดับชาติ ทำให้ชาวบ้านในชนบทเดิมเปลี่ยนสถานะเป็นชนชั้นกลางระดับล่างผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นผลพวงจากการปฏิรูปการเมืองของรัฐธรรมนูญ 2540 จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับชนชั้นกลางเก่า ซึ่งมีฐานทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์แตกต่างกัน ประชาชนทั้งสองกลุ่มอิงแอบกับชนชั้นนำและระบบการเมืองที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งข้างต้นบานปลายไปสู่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนในระดับท้องถิ่นทำให้เครือข่ายอุปถัมภ์ซึ่งมีความสัมพันธ์หลักในชนบทเปลี่ยนแปลงไปอย่างถึงราก กล่าวคือ ความสัมพันธ์แนวดิ่งไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมหลักในชนบทอีกต่อไป เกิดความสัมพันธ์แบบใหม่ๆ ในเชิงแนวนอนหลายรูปแบบขึ้นมาซ้อนทับกับความสัมพันธ์เดิมและระหว่างความสัมพันธ์แบบใหม่ด้วยกัน โดยความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนข้างต้นมีความยืดหยุ่นและผันแปรตลอดเวลา ผลลัพธ์ทางการเมืองคือ การผูกขาดของเครือข่ายอุปถัมภ์ของเจ้าพ่อท้องถิ่นหลายแห่งเสื่อมอิทธิพลลง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติข้างต้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการเมืองการเลือกตั้งใน

ภาพรวมของสังคมไทยคือ ประชาชนเปลี่ยนพฤติกรรม การเลือกตั้งจากเดิมที่เน้นตัวผู้สมัครมาสู่การให้ความสำคัญกับนโยบายและอุดมการณ์ทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ประเด็นดังกล่าวมีความแหลมคมยิ่งขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งแบ่งขั้วทางการเมืองนับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2540 จนถึงปัจจุบัน

ในทศวรรษ 2530 เริ่มปรากฏความเปลี่ยนแปลงของแนวทางการศึกษาการเมืองการเลือกตั้ง กล่าวคือ เริ่มมีการให้ความสำคัญกับการสื่อสารสาธารณะ และการโฆษณาหาเสียงผ่านสื่อมวลชนในงานศึกษาการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งตามแนวคิดกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองควบคู่ไปกับคำอธิบายว่าด้วยเครือข่ายอุปถัมภ์ ระบบห้วคະແນ และการซื้อสิทธิขายเสียงมากขึ้นเรื่อยๆ จุดร่วมของงานเหล่านี้คือ ผู้สมัครเลือกตั้ง และพรรคการเมืองใช้การสื่อสารสาธารณะ การโฆษณาผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ ป้ายโฆษณา ตลอดจนการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งตามแนวคิดกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองเพื่อสื่อสารภาพลักษณ์ นโยบาย และสาระต่างๆ เพื่อเรียกคะแนนเสียงจากประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชี้ขาดแน่ชัดว่ายังคงอยู่ที่เครือข่ายอุปถัมภ์ ระบบห้วคະແນ และการซื้อสิทธิขายเสียง (งานกลุ่มนี้ได้แก่ เพิ่มพงษ์ เชาวลิต และศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี, 2531; พนมพร ไตรตันวงศ์, 2536; จุฑาทิพย์ ขยางกุล, 2541)

น่าสนใจว่าในช่วงปลายทศวรรษ 2540 งานศึกษาการหาเสียงเลือกตั้งเริ่มให้ความสำคัญกับปัจจัยเรื่องการสื่อสารสาธารณะและการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนอย่างเห็นได้ชัด (โปรดดู ปานหทัย ตันติเตชะ, 2546, อุปวัชร วัชรบุรณ์, 2548, เอกราช เจริญจยุ, 2548 และ บุรฉัตร พานธรักษ์, 2555) จนกระทั่งมีการเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้การสื่อสารสาธารณะและการโฆษณาหาเสียงผ่านสื่อมวลชนตามแนวคิดกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองเปรียบเทียบกับภาคีเครือข่ายอุปถัมภ์

ระบบห้วคะแนน และการซื้อเสียงในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งในงาน สุรัชย์ ชูผกา (2555, น. 21) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2550 โดยเสนอว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งยังคงมีแนวโน้มใช้เครือข่ายอุปถัมภ์และห้วคะแนนในสัดส่วนที่มากกว่า และชี้ว่าการหาเสียงจะมีประสิทธิภาพหากผู้สมัครเลือกตั้งใช้ทั้งสองกลยุทธ์ควบคู่กัน นอกจากนี้ สุรัชย์ ยังตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ความเจริญของเมืองและเขตพื้นที่เลือกตั้งทำให้มีการใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองสูงขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ

กล่าวโดยสรุป ในบริบทแวดวงวิชาการระดับชาติ แนวทางการศึกษาการเมืองการเลือกตั้งมีผลวัดตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและลักษณะการเมืองการเลือกตั้งที่เป็นปรากฏการณ์จริง เดิมทีคำอธิบายว่าด้วยเครือข่ายอุปถัมภ์ ระบบห้วคะแนน และการซื้อเสียงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการอธิบายการเลือกตั้งในชนบทไทย ต่อมาเมื่อโครงสร้างและลักษณะการเมืองการเลือกตั้งในสังคมไทยเปลี่ยนไปในลักษณะที่พรรคการเมือง นโยบาย และอุดมการณ์ทางการเมืองมีความสำคัญต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในการศึกษาพฤติกรรมและการหาเสียงเลือกตั้ง

เมื่อพิจารณางานศึกษาพฤติกรรมเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขั้นต่ำสุดว่าด้วย การเมืองการเลือกตั้งของนักการเมืองท้องถิ่นชายแดนใต้ท่ามกลางบริบทความรุนแรง พฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่มีรูปแบบเดียวกับนักการเมืองท้องถิ่นทั่วไปในประเทศ กล่าวคือมีการผูกโยงกับการซื้อเสียงและเครือข่ายอุปถัมภ์ของนักการเมืองระดับชาติได้ลงสู่การเมืองระดับท้องถิ่นอย่างเหนียวแน่น หากทว่าการเมืองในพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเฉพาะที่อิงกับกลุ่มศาสนา ชาติพันธุ์ และพบว่า รูปแบบการหาเสียงและพฤติกรรม

การเลือกตั้งของนักการเมืองและชาวบ้านในหลายพื้นที่ ก็มีพื้นที่ต่อรองทางด้านความเชื่อศาสนา (เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2562, น. 15; 2563, น. 17) พบว่าคำอธิบายของงานศึกษาเหล่านี้ยังคงติดอยู่กับแนวทางการศึกษาชุดคำอธิบายว่าด้วยเครือข่ายอุปถัมภ์ ระบบห้วคะแนน และการซื้อสิทธิ์ขายเสียง (พิชัย แก้วสำราญ, สมเจตน์ นาคเสวี, และวรวิทย์ บารู, 2529, น. 9; รุจน์จาณลักษณ์ รายา คณานุรักษ์, 2558, น. 23; บุญอริ ยีหมะ, 2549, น. 54, 2555, น. 19) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษาว่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของการเมืองระดับชาติในภาพรวม การเมืองการเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะแบบใด แนวทางการศึกษาแบบเก่ายังคงเพียงพอต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองในพื้นที่หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างกว้างขวาง กิจกรรมทางการเมืองแผ่ขยายจากโลกความเป็นจริงเข้าสู่พื้นที่โลกออนไลน์และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันกับโลกความเป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยชิ้นนี้จึงพยายามทำความเข้าใจต่อความเคลื่อนไหวของการเมืองการเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ท่ามกลางปัจจัยภายนอกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ผ่านการศึกษาพฤติกรรมเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในจังหวัดปัตตานี ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562

พฤติกรรมเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครเลือกตั้ง และพรรคการเมือง ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ระบบเลือกตั้งใหม่ภายใต้ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ทำให้เกิดพรรคการเมืองใหม่ลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจำนวนมาก เช่น พรรคประชาชาติ พรรคอนาคตใหม่ และพรรคพลังประชารัฐ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการย้ายพรรคของนักการเมืองเก่าที่มีชื่อเสียงในพื้นที่หลายคน

นอกจากนั้น อีกปรากฏการณ์สำคัญในการเลือกตั้งนี้คือ การมีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งหน้าใหม่ ซึ่งเพิ่มสิทธิเลือกตั้งในการเมืองระดับชาติเป็นครั้งแรก คนกลุ่มนี้เป็นคนรุ่นใหม่ที่ค่อนข้างมีอิสระจากเครือข่ายอุปถัมภ์ของนักการเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นเก่า ปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งครั้งนี้ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานีอย่างน่าสนใจ

สำหรับการหาเสียงในศึกการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองในภาพรวมไม่แตกต่างจากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ใช้วิธีการลงพื้นที่หาเสียงตามหมู่บ้าน จัดเวทีปราศรัย และเข้าร่วมเวทีอภิปรายที่จัดขึ้นในพื้นที่ตามหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ผู้สมัครหลักๆ ของพื้นที่จังหวัดปัตตานีได้เข้าร่วมการอภิปรายเกือบทุกเวที ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบและวิธีการหาเสียงอีกรูปแบบหนึ่ง

แต่ทว่าสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ จังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่ที่หัวหน้าพรรคการเมืองสำคัญๆ ลงมาเปิดเวทีปราศรัยใหญ่จำนวนมาก ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองต่างๆ อย่างคึกคักมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ด้วยพื้นที่จังหวัดปัตตานีมีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีที่มีนักศึกษาจำนวนมากและมีการโอนย้ายทะเบียนบ้านมาอยู่ในมหาวิทยาลัย ทำให้พรรคการเมืองต่างๆ ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งหน้าใหม่กลุ่มนี้เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังได้รับความสนใจจากผู้คนในจังหวัดปัตตานีเป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน ข้อสังเกตของผู้วิจัยจากการร่วมสังเกตการณ์การปราศรัยใหญ่ของพรรคการเมือง 3 พรรค มีข้อสรุปได้ดังนี้

ในเวทีปราศรัยใหญ่ของพรรคประชาธิปัตย์ มีนักการเมืองระดับแถวหน้าของพรรคลงมาร่วมเวทีปราศรัยด้วยตนเอง เช่น หัวหน้าพรรค นายอภิสิทธิ์

เวชชาชีวะ และที่ปรึกษาพรรค นายชวน หลีกภัย เวทีปราศรัยถูกตั้งขึ้นในพื้นที่ตัวเมืองปัตตานี ผู้เข้าร่วมฟังการปราศรัยปรากฏให้เห็นอย่างหลากหลายหลาย แต่น่าสังเกตว่าเป็นกลุ่มคนช่วงวัยกลางคนและกลุ่มข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ และมีทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลามคละเคล้ากัน เป็นที่ทราบกันดีว่าเขตพื้นที่เมืองปัตตานี เขต 1 มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นเจ้าของพื้นที่ และชนะการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ผลของการเลือกตั้งครั้งล่าสุดยิ่งตอกย้ำความเป็นเจ้าของพื้นที่ของพรรคการเมืองเก่าแก่พรรคนี้อย่างชัดเจน เขตพื้นที่การเลือกตั้งปัตตานี เขต 1 จึงถือว่าเป็นเขตหลักของพรรคประชาธิปัตย์ และเป็นเขตเดียวที่ได้รับเลือกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขณะที่พรรคการเมืองหน้าใหม่อย่างพรรคอนาคตใหม่ แม้จะเป็นพรรคการเมืองน้องใหม่แต่กลับได้รับความสนใจจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าร่วมฟังการปราศรัยเป็นจำนวนมาก บรรยากาศโดยรอบเวทีพบว่า ผู้เข้าร่วมฟังการปราศรัยส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ นักเรียน และนักศึกษา เนื้อหาการปราศรัยเน้นไปที่ประเด็นด้านเศรษฐกิจ ปากท้อง และการพัฒนาในพื้นที่ วาทศิลป์ผนวกกับประเด็นนโยบายที่ถูกปราศรัยโดยหัวหน้าพรรค กระตุ้นให้คนหนุ่มสาวโดยเฉพาะนักเรียนและนักศึกษาตื่นตัวเป็นอย่างมาก แม้ว่าผลการเลือกตั้งพรรคอนาคตใหม่จะไม่ได้ที่นั่งในระบบแบ่งเขตทั้ง 4 เขตของจังหวัดปัตตานี หากทว่าการเลือกตั้งครั้งนี้หัวหน้าพรรคอย่าง ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ได้เปลี่ยนโฉมให้การเมืองมาอยู่ในความสนใจของคนรุ่นใหม่และก็มีพลังไม่น้อยเมื่อพิจารณาจากคะแนนเสียงที่ได้รับจากจังหวัดปัตตานี

อีกหนึ่งพรรคการเมืองใหม่อย่างพรรคประชาชาติที่อาจถือได้ว่าเป็นพรรคการเมืองตัวแทนของคนมลายูในพื้นที่ สังเกตได้ว่าพรรคได้รับการนิยมจากกลุ่มนักการศึกษาและกลุ่มชาวมลายูจำนวนมาก

เวทีปราศรัยของพรรคในจังหวัดปัตตานีถูกจัดขึ้นในอาณาบริเวณขององค์กรทางศาสนา ความพิเศษของเวทีปราศรัยหาเสียงของพรรคประชาชาติคือ การปราศรัยเป็นภาษามลายูท้องถิ่นที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับอัตลักษณ์ของคนท้องถิ่นอย่างแนบแน่นอย่างที่ว่าพรรคการเมืองอื่นไม่สามารถทำได้ สำหรับจังหวัดปัตตานี รูปแบบและวิธีการหาเสียงเช่นนี้ของพรรคประชาชาติมีลักษณะเฉพาะเจาะจงในเชิงมิติทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามการเมืองวัฒนธรรมเช่นนี้ยังคงเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับผู้สมัครลงเลือกตั้งทุกระดับ

อีกหนึ่งปรากฏการณ์สำคัญในการเลือกตั้งครั้งนี้ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีการสื่อสารของโลกสมัยใหม่ คือ การหาเสียงในโลกดิจิทัลหรือโลกออนไลน์ ที่กลายมาเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารกับคนรุ่นใหม่หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน้าใหม่ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในการเลือกตั้งครั้งนี้ จึงเป็นครั้งแรกของการเลือกตั้งระดับชาติของประเทศไทยที่มีกฎหมายควบคุมการเลือกตั้งในโลกดิจิทัล จากการเก็บข้อมูลพบว่า ผู้สมัครส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ออนไลน์หาเสียงตามกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์นโยบาย และสาระสำคัญต่างๆ เพื่อเรียกคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบการหาเสียงที่เริ่มปรากฏให้เห็นในการเมืองยุคใหม่สอดคล้องไปกับพลวัตของการเมืองระดับชาติที่นโยบายและอุดมการณ์ทางการเมืองมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ และถูกนำเสนอผ่านการหาเสียงในโลกออนไลน์อย่างเข้มข้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคอนาคตใหม่ซึ่งได้ใช้พื้นที่สื่อสารใหม่นี้มากกว่าพรรคการเมืองอื่นๆ

บทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) จังหวัดปัตตานี กลุ่มภาคประชาสังคม และสื่อมวลชนที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในเขตจังหวัดปัตตานี

คณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) จังหวัดปัตตานี

ท่ามกลางบริบทการเมืองระดับชาติที่คณะกรรมการเลือกตั้งถูกตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ว่าจะพิจารณาจากที่มาและการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวนั้น ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานีการปฏิบัติหน้าที่ของ กกต. ปรากฏให้เห็นความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยมี ร.ต.อ. สมนึก กลุมณี ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานีดำเนินการจัดการเลือกตั้งในครั้งนี้

ปัตตานีเป็นจังหวัดหนึ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความรุนแรงมาตลอดระยะเวลา 15 ปีที่การจัดการเลือกตั้งจึงต้องมีการเฝ้าระวังเป็นพิเศษเพื่อให้การดำเนินการเลือกตั้งผ่านไปด้วยดี จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี ร.ต.อ. สมนึก กลุมณี ได้กล่าวว่า

“ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งจากฝ่ายข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง และประชาชนต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่งจำนวนของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (รปภ.) ที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำหน่วยการเลือกตั้งจำนวนหน่วยละ 4 นาย ได้แก่ ตำรวจและเจ้าหน้าที่ของฝ่ายปกครอง สำหรับทหารก็จะดูแลเส้นทางเป็นหลัก ซึ่งในส่วนนี้มีการใช้งบประมาณจำนวนมาก รวมไปถึงค่าตอบแทนของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) ประจำหน่วยการเลือกตั้งในพื้นที่ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นจำนวน 2 เท่าจากปกติ เนื่องจากการเลือกตั้งโดยปกติก็จะเกิดเหตุการณ์

ทุกครั้ง ไม่เช่นนั้นก็จะไม่มีบุคคลใดที่จะมาทำหน้าที่เป็น กปน.เลย”

(สมนึก กลุมณี, สัมภาษณ์, 2562, 2 กรกฎาคม)

สำหรับการนับคะแนนการเลือกตั้งในจังหวัดปัตตานี ไม่ปรากฏเรื่องร้องเรียนจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่อย่างใด จะมีก็แต่ความผิดพลาดเล็กน้อยของการลงช่องคะแนน จากคำสัมภาษณ์ กทต.ปัตตานี

“ซึ่งคะแนนที่เป็นทางการนี้ ครั้งก่อนๆ คะแนนจึงแต่ในครั้งนีพบว่าเกิดความผิดพลาด ในส่วนของปัตตานีก็พบคือ การสลับช่อง เช่น เบอร์ 13 ได้เป็น 14 ช่อง 14 กรอกเป็น 13 ในหลายจุด แต่ก็ไม่ได้ทำให้ตัวเลขผิดพลาดมากมาย แต่เมื่อพบว่าไม่ถูกต้องก็รายงานไปยังส่วนกลางว่าพบข้อผิดพลาด ส่วนกลางจึงให้แก้ไขโดยให้ทางเขตยืนยันว่าผิดพลาดจริงหรือไม่ แล้วปรับให้เรียบร้อยถูกต้อง แต่ความผิดพลาดนั้นก็ไม่ได้ทำให้เกิดการพลิกผันของผู้ชนะ โดยข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นของบุคคลที่ไม่ได้รับคะแนนเสียงมากนัก ซึ่งคะแนนที่ประกาศไปล่าสุดเป็นคะแนนที่นิ่งแล้ว คะแนนที่มีความผิดพลาดในเรื่องของการสลับช่องก็มีการจดบันทึกเพื่อการปฏิบัติในครั้งต่อไปที่ดีขึ้น ให้เกิดความผิดพลาดในครั้งต่อไปน้อยที่สุด”

(สมนึก กลุมณี, สัมภาษณ์, 2562, 2 กรกฎาคม)

ขณะที่การคัดแยกบัตรเลือกตั้งจากต่างประเทศหรือนอกราชอาณาจักรพบปัญหาบางส่วนหากแต่ไม่ส่งผลต่อคะแนนการเลือกตั้ง เช่น การเขียนหน้าซองผิด ระบุเขตผิดพลาด จากการสัมภาษณ์ของ กทต. จังหวัดปัตตานี ได้อธิบายกรณีนี้ว่า

“ซึ่งทางปัตตานีก็พบว่ามึบัตรที่ส่งพลาดประมาณ 10 ใบ เพราะคนทำงานก็มีผิดพลาดบ้าง เช่น การเขียนหน้าซองว่าปัตตานีเขต 2 แต่รหัสเป็นเขต 3”

(สมนึก กลุมณี, สัมภาษณ์, 2562, 2 กรกฎาคม)

อาจกล่าวได้ว่า การทำงานของ กทต. จังหวัดปัตตานี ในครั้งนี้ถือว่าสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เมื่อพิจารณาถึงการให้ความสำคัญกับการป้องกันเหตุการณ์ความรุนแรงไม่ให้เกิดขึ้นภายในหน่วยการเลือกตั้งทุกหน่วย อีกทั้งการไม่ปรากฏซึ่งเหตุการณ์ความรุนแรงในวันเลือกตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี จึงอาจอนุมานและตีความได้ว่า กลุ่มขบวนการที่ก่อความรุนแรงไม่ได้มองการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ต้องทำลายเพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงทางการเมืองแบบสันติวิธีอย่างหนึ่งเพื่อส่งเสียงบอกแก่สังคมไทยว่าคนในพื้นที่ต้องการอะไรและต้องการผู้นำแบบไหน

กล่าวให้ถึงที่สุด บทบาทของของ กทต. เป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำหน้าที่ จัดการเลือกตั้งให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย สำหรับ กทต.ประจำจังหวัดปัตตานี กรอบการทำงานทั้งหมดก็ขึ้นอยู่กับ กทต.ส่วนกลางเป็นหลัก ที่มีความพิเศษก็คือ การที่ต้องจัดการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ที่มีความรุนแรง ที่เป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญ ที่ต้องจัดการเลือกตั้งให้ลุล่วง ทำให้ กทต.ประจำจังหวัดปัตตานี ต้องทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานความมั่นคงเป็นหลัก หากทว่าสำหรับการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ก็ยังเกิดความสับสนต่อประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ที่ต้องใช้ภาษมลายูเป็นหลัก และการย้ายหน่วยการเลือกตั้งในบางพื้นที่ ก็เป็นปัญหาที่ทำให้ประชาชนเกิดความสับสน ในการใช้สิทธิลงคะแนนการเลือกตั้ง

ภาคประชาสังคม

ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยืดเยื้อมากกว่าทศวรรษ หนึ่งในตัวแสดงที่มีความสำคัญต่อการเมืองในพื้นที่คือ ภาคประชาสังคม ในการเลือกตั้งครั้งนี้ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบอบประยุทธ์ยาวนานถึง 5 ปี ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานีประชาชนและกลุ่มการเมืองมีความ

ต้นตัวอย่างยิ่ง ที่น่าสนใจคือมีภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้งครั้งนี้ กลุ่มภาคประชาสังคมที่โดดเด่นและติดตามการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง คือ กลุ่ม “Projek SAMA SAMA” ที่ประกาศตัวเพื่อติดตามการเลือกตั้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และอีกสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา Projek SAMA SAMA คือ การรวมตัวนักกิจกรรมทางการเมืองชายแดนใต้/ปาตานีเฝ้าสังเกตการณ์การเลือกตั้งเพื่อผลักดันการเมืองที่มีคุณธรรม เป็นประชาธิปไตย โดยสังเกตการณ์การเลือกทั่วไปใน 13 เขตเลือกตั้ง ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2562 บนฐานคิดของความเท่าเทียม โปร่งใส และตรวจสอบได้และเพื่อ “ร่วมเป็นสักขีพยานการเลือกตั้งเพื่อการเมืองที่ดีและมีศักดิ์ศรี”

สำหรับการเคลื่อนไหวติดตามการเลือกตั้งที่ผ่านมาทางกลุ่ม Projek SAMA SAMA ได้จัดทำเฟสบุ๊คเพจเพื่อสื่อสารข่าวสารของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ นับว่าเป็นการจับตาการเลือกตั้งของกลุ่มภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่น่าสนใจยิ่ง

“สำหรับการคิดชื่อของ Projek Sama Sama นั้น มาจากการคิดถึงเรื่องของศักดิ์ศรีของประชาชนในสามจังหวัดว่ามีศักดิ์ศรีเทียบเท่ากับคนไทยภูมิภาคอื่นๆ มีสิทธิ์มีเสียง 1 เสียงเท่ากัน จึงเป็นที่มาของชื่อ Projek Sama Sama ซึ่ง Sama Sama หมายถึง คนเท่าเทียมกัน ใช้ wording ของคำว่าศักดิ์ศรี และคำภาษามลายูที่ใช้คำว่า Saksee หมายถึง การเป็นสักขีพยาน เป็นการเล่นคำต่างๆ เหล่านี้ ก็เป็นสักขีพยานด้วย เป็นผู้เฝ้ามองว่าคุณทำตามกติกาหรือไม่ คุณมีอะไรที่นอกเหนือจากกติกาที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งประเด็นที่เน้นก็คือ ความเป็นพื้นที่พิเศษที่ไม่เหมือนกับที่อื่น เช่น ช่วงเวลาในการหาเสียงใน 3 จังหวัด จะมีการเกณฑ์มาละหมาดฮายัต

(สวดขอพร) หัวคะแนนที่เป็นอิหม่ามและผู้นำศาสนา ก็จะเกณฑ์คนมาละหมาดฮายัต มีการใส่เงินในซองเขาเรียกมันว่า ค่าน้ำมัน ซึ่งเป็นลักษณะของสิ่งที่ไม่มีในพื้นที่อื่น อาจจะตีความว่าเป็นการซื้อเสียงอย่างไรนั้นก็ว่าไป แต่ก็พบว่ามีรูปแบบเช่นนี้อยู่ มีการระดมวัยรุ่นมาทำซุซชาติ (ซุสแปด) ซึ่งวัยรุ่นที่มา คำถามว่าคนที่ใช้จ่ายเงินส่วนนี้คือใครก็คือหัวคะแนน แล้วแต่หัวคะแนนแต่ละพื้นที่ เป็นรูปแบบเดียวกัน เมื่อเราเล่น Project ว่าวันนี้มีการทำซุซชาติที่ไหนบ้าง ที่อื่นก็จะตอบรับว่าจุดไหนมีบ้าง ทำให้ทางเราเห็นเม็ดเงินที่ไปซื้อซุซชาติ ไปซื้อซุซฟาร์มที่เลี้ยงเป็ด เช่น ที่บ้านกูแบอีเตะ เป็ดจะขายดีมาก ขาดตลาด เพราะมีการทำซุสแปดเกือบทุกคืนทุกที่”

(ชาฮารี เจ๊ะหลง, สัมภาษณ์,
2562, 12 กรกฎาคม)

การรับรู้ทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการ “อ่าน” วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นและการรับรู้ความคิดของผู้คน สัญลักษณ์ทางการเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ได้เผยให้เห็นถึงนัยยะหรือความหมายได้อย่างตรงไปตรงมา หากต้องอาศัยการตีความสัญลักษณ์หรือกิจกรรมนั้นๆ ในความหมายนี้อาจจะกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง จะอาศัยชุดความคิดและคำอธิบายแบบใดแบบหนึ่งตายตัวเพื่อทำความเข้าใจได้ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาถิ่นแตกต่างจากภาษาราชการ

สำหรับในพื้นที่ปัตตานี โดยส่วนใหญ่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาหลักในการสื่อสารมากกว่าภาษาไทย นัยยะสำคัญคือการเข้าถึงชาวบ้านในพื้นที่ของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ระบบหัวคะแนนในการเลือกตั้ง ครั้งนี้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและ

มีความแม่นยำมากขึ้น

“ในภาษามลายู ในการหาเสียงจะไม่ใช้คำว่า หัวคะแนน แต่ใช้ว่า คนนี้คนของประชาธิปไตย คนนี้คนของประชาธิปไตย สำหรับการเลือกตั้งครั้งล่าสุดนี้ หัวคะแนนจะทำงานเป็นระบบมาก คล้ายว่ามีการ research งานวิจัยถึงข้อมูลจาก กกต. มี list ตาราง ตัวอย่าง เขตตำบลดอนรัก มีผู้ใช้สิทธิทั้งหมด 4,000 คน หมู่บ้านนี้ 400 คน หมู่บ้านนี้ 600 หมู่บ้านนี้ 1,000 เป็นต้น โดยวางเป้าว่าหมู่บ้านนี้ขอ 200 คน หมู่บ้านนี้ขอ 150 คน ซึ่งจะมีการระบุคะแนนชัดเจน เขียนเป็นฟอนต์สีแดงเลย หมายถึงเป้าที่อยากได้และคิดว่าชนะแน่นอน ก็จะแจก poll list นี้ให้กับหัวคะแนนเพื่อที่จะทำการเช็ครายชื่อตามเขตการเลือกตั้งของตนเองอีกทีหนึ่ง และรายชื่อนี้เป็นที่มาของเงินที่จะลงมาในคืนสุดท้ายคือคืนมาหอน และนี่คือพฤติกรรมของการหาเสียงที่ผ่านมา”

(ชาฮารี เจ๊ะหลง, สัมภาษณ์,
2562, 12 กรกฎาคม)

การทำงานของกลุ่มภาคประชาสังคมที่ได้ลงพื้นที่และตั้งข้อสังเกตอย่างน่าสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งที่ผ่านมาของประชาชนในพื้นที่อย่าง Projek Sama Sama จึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

การเกิดขึ้นของกลุ่มภาคประชาสังคมที่มุ่งประเด็นเกาะติดการเลือกตั้งมีอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่ากันคือ กลุ่ม THE PEN ที่จัดวางตนเองในฐานะภาคประชาสังคมและมีการทำงานเรื่องการสื่อสารประเด็นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สู่พื้นที่สื่อออนไลน์ระดับกว้าง

“การที่ CSO เข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการเมืองในครั้งนี้น่ามากกว่าที่ผ่านมา เช่น ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจาก CSO ประเด็นข้อเสนอและนโยบายต่างๆ บางส่วนมาจาก CSO แม้กระทั่ง

การทำงานกับฐานเสียง ซึ่ง CSO บางกลุ่มก็มีบทบาทเกี่ยวกับฐานเสียงของพรรคการเมืองต่างๆ การเลือกตั้งในช่วงก่อน ไม่ได้มีพื้นที่ให้กับทาง CSO แต่การเลือกตั้งช่วงหลังนี้ พบว่า กระแสการเมืองอาจส่งผลให้นักการเมืองลงมาหากกลุ่มที่หาเสียงในหลายๆ แบบ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ CSO เนื่องจากเป็นฐานเสียงฐานหนึ่งที่มีความสำคัญมาก โดยช่วงหลังมานี้ CSO ได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนมากขึ้น หากมองในด้านการตลาด CSO ก็ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่ต้องเจาะ เหตุผลอาจเกิดจากการที่ผู้สมัครลงมาหา CSO ในรูปแบบของการชวน CSO ไปเจอในเวทีต่างๆ แม้กระทั่งพรรคคอนาคัดใหม่ พรรคประชาชนเองก็มาเจอ โดยพรรคประชาชนมีความชัดเจนที่สุดในการลงมาพบกับ CSO โดยมีการพูดคุยหลายวิธีมาก สำหรับ THE PEN ไม่ได้มาคุยเนื่องจากเพิ่งเกิดมา แต่โดยส่วนใหญ่ก็มาพบเจอเป็นตัวบุคคลที่ทำงานกับ CSO”

(ปรัชญา โต๊ะอีแต, สัมภาษณ์,
2562, 9 กรกฎาคม)

การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบรัฐสภาหรือที่เรียกว่า การเมืองแห่งตัวแทนที่อาศัยฉันทมติจากการออกเสียงของประชาชน ผู้เล่นหน้าใหม่ได้เกิดขึ้นจำนวนมาก ข้อสังเกตของปรัชญา โต๊ะอีแต สะท้อนให้เห็นถึงการเข้ามาของกลุ่มภาคประชาสังคมในเวทีการเมืองมากขึ้น ปรากฏการณ์นี้แสดงนัยยะสำคัญถึงบทบาทของกลุ่มภาคประชาสังคมต่อพื้นที่ จากผู้เล่นที่อยู่ตรงกลางทางการเมือง ก้าวมาสู่ตำแหน่งผู้ประสานงานในระบบการเมืองแบบรัฐสภา

สำหรับบทบาทของ THE PEN ในฐานะภาคประชาสังคมที่มีสื่อเป็นของตัวเอง ได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ บนพื้นที่สื่อของตนเองโดยเฉพาะพื้นที่ออนไลน์และผ่านเวทีสาธารณะที่จัดขึ้น

“ดังนั้นทาง THE PEN จึงมีความเห็นว่าจะไม่เล่นในส่วนของพรรคการเมือง แต่จะเล่นในส่วนนโยบาย ข้อเสนอจากส่วนวิชาการและข้อเสนอจากประชาชนต่อการทำงานทางการเมือง ซึ่งจะมีผลงานอยู่ 3-4 ชิ้น ที่พูดถึงการเมืองสร้างสรรค์ เป็นการสอบถามว่าอยากจะเห็นการเมืองสร้างสรรค์แบบไหน จากการสัมภาษณ์ภาคประชาชน ให้เขาสะท้อนว่า การเมืองที่ดีในความหมายของเขาเป็นอย่างไร การเมืองที่ไม่ดีในความหมายของเขาเป็นอย่างไร นักการเมืองที่ดีเป็นแบบไหน นักการเมืองที่ไม่ดีเป็นแบบไหน โดยหลายๆ คนก็ได้ตอบมาเป็นประเด็นๆ โดยพยายามที่จะโทษการเมือง ซึ่งในส่วนของกิจกรรมคือ มีการจัดเวที แต่ก่อนหน้านั้นคือจะมีการปล่อยคลิปวิดีโอ 2 คลิป ซึ่งจะเป็นการพูดถึงกระบวนการที่สร้างสรรค์ในการเลือกตั้งครั้งนี้ การเสนอวิธีในการเล่นการเมืองประมาณ 5-6 คลิป หรือเรียกว่าการเมืองสร้างสรรค์”

(ปรัชญา โต๊ะอีแต, สัมภาษณ์, 2562, 9 กรกฎาคม)

การเลือกตั้งครั้งนี้บทบาทของกลุ่มภาคประชาสังคมในจังหวัดปัตตานี ได้มีการตื่นตัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่าง ทั้งเวทีเสวนาวิชาการ ทั้งเชิญนักวิชาการและผู้ที่มีสมัครการเลือกตั้งครั้งนี้ มาแลกเปลี่ยนพูดคุย และทั้งการเกิดขึ้นของสื่อออนไลน์ที่เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับกลุ่มภาคประชาสังคม โดยเฉพาะการผลักดันเรื่องประชาธิปไตยไทยกับสันติภาพปาตานี ที่เป็นชุดความคิดหลักในการเปิดบทสนทนาให้แก่สาธารณะ การขับเคลื่อนทางความคิดกับกลุ่มพรรคการเมืองและผู้สนับสนุนพรรคการเมือง อย่างไรก็ตามก็ต้องเข้าใจว่า กลุ่มที่เรียกขานตัวเองว่า “ภาคประชาสังคม” โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการพูดถึงนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ ต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ แรงผลักดันข้างต้นทำให้กลุ่มพรรคการเมืองต่างๆ

มีปรับตัวและต้องตอบคำถามต่อกลุ่มภาคประชาสังคมมากขึ้น และกลุ่มภาคประชาสังคมยังเป็นกลุ่มที่เปิดเผยข้อมูลที่เรียกว่า การเมืองวัฒนธรรม” ของผู้คนในพื้นที่ ตั้งแต่หาเสียง การจัดกิจกรรมหาเสียง การใช้ทุนทางสังคม การใช้ระบบเครือข่าย ของพื้นที่อื่นเป็นเรื่องสำคัญที่สะท้อนพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้คนในพื้นที่

สื่อมวลชน

ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองที่สำคัญครั้งนี้จะไม่กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนไม่ได้เพราะแม้โลกแห่งดิจิทัลได้เปลี่ยนภูมิทัศน์การสื่อสารของผู้คนในสังคมจำนวนมาก โดยเฉพาะการมีพื้นที่ทางสื่อออนไลน์ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการเลือกตั้งครั้งนี้ย่อมมีนัยสำคัญ ตั้งแต่การรณรงค์การเลือกตั้ง การติดตามการเลือกตั้ง การให้ข้อมูลองค์ความรู้พื้นฐานแก่ประชาชน การใช้สื่อออนไลน์ในการทำงานของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้เผยให้เห็นถึงการตื่นตัวของประชาชนต่อการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างมาก โดยเฉพาะในหมู่ของคนรุ่นใหม่มีเป็นกลุ่มประชากรสำคัญต่อการเลือกตั้งครั้งนี้

แต่อย่างไรก็ตาม สื่อกระแสหลักที่นำเสนอการเลือกตั้งผ่านโทรทัศน์ก็ยังเป็นสื่อที่มีความสำคัญด้วยขนาดพื้นที่ของการสื่อสารที่กว้างและสามารถเข้าถึงในช่องทางหลัก โดยเฉพาะโทรทัศน์ที่ออกฉายทอดทั้งประเทศ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS) ถือว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ทำข่าวเกาะติดการเลือกตั้งอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งมีผู้สื่อข่าวที่ทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการจับประเด็นต่างๆ และสื่อสารประสบการณ์การสังเกตการเลือกตั้งที่ผ่านมา

“หัวหน้าพรรคของแต่ละพรรคการเมืองลงมาในพื้นที่ 3 จังหวัดไม่ต่ำกว่า 2 ครั้ง เพราะเขาก็ก้าวเหมือนกัน อภิสิทธิ์ก็ลงมา ชวนธรรยงลงมาเลย ภูมิไทย์ก็มาเบตง หัวหน้าพรรคทั้งนั้นเลย ซึ่งเมื่อก่อนนี้

“ไม่มาทุกหัวหน้าพรรค บางพรรคการเมืองครั้งนี้ลงมา 2 ครั้ง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้”

(ดิชิล่า พุทธสาระพันธ์, สัมภาษณ์,
2562, 17 กรกฎาคม)

พฤติกรรมความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองในพื้นที่ส่งผลให้ทุกฝ่ายต้องปรับตัวเองมากขึ้น พรรคการเมืองต่างๆ ก็ต้องปรับตัวเองเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนมากที่สุด

“ดูการนับคะแนนที่หน่วยนับคะแนนแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้กับมัสยิด ซึ่งอยู่ใกล้บ้านผู้สมัคร ส.ส. ท่านหนึ่งที่จังหวัดปัตตานี เชื่อไหมว่าเขาแพ้ แพ้ทั้ง 2 หน่วย แปลกประหลาดมาก และหน่วยเลือกตั้งอยู่ในมัสยิด แปลกประหลาดจริงๆ เราคิดว่าซั้วเลย แต่แพ้ในหน่วยนับคะแนน ซึ่งแพ้เยอะด้วย ไม่ได้แพ้น้อย อาจจะเป็นเพราะลงพรรคผิดหรือเปล่าก็ไม่รู้ถึงบอกว่าการตัดสินใจของคน 3 จังหวัดเปลี่ยนไป และระหว่างที่มีการนับคะแนนก็ยังได้ยินบอหรือโตะอิหม่ามพูดบอกว่า “เด็กรุ่นใหม่เยอะนะเดี๋ยวนี้แพ้มัน เลือกไม่คิด” ผู้นำศาสนาเขาพูดแบบนี้ แต่เราไม่คิดว่าเด็กเลือกอย่างเดียว คือไม่รู้ปัจจัย เพราะวันที่ลงคะแนนไม่ได้อยู่ตรงหน่วยนั้น อยู่หน่วยอื่น ก็อย่งจึงคิดว่าพลวัตการเมืองใน 3 จังหวัดกำลังจะเปลี่ยนและเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วด้วย”

(ดิชิล่า พุทธสาระพันธ์, สัมภาษณ์,
2562, 17 กรกฎาคม)

สำหรับการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวการเลือกตั้งของสื่อกระแสหลักนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การเกาะติดสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งได้รับความสนใจเป็นพิเศษเพราะเป็นพื้นที่ที่มีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องตลอด 15 ปีที่ผ่านมา

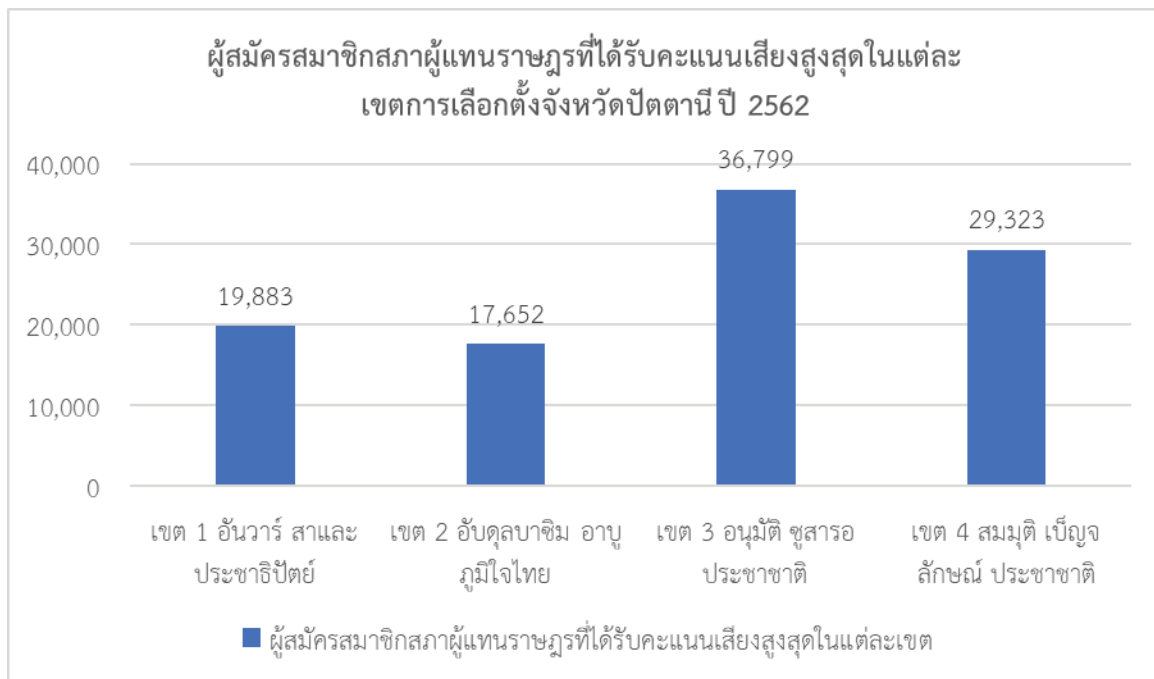
การทำงานของสื่อมวลชนก็ย่อมให้ความสนใจเป็นพิเศษกับประเด็นความมั่นคง

“เรื่อง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ทำเรื่องความมั่นคง เรื่องการพูดคุยของพรรคการเมืองแต่ละพรรค เหนือสิ่งอื่นใดในตัวสื่อบุคคลเราจะไปสุมคุยกับชาวบ้านว่านโยบายแบบนี้มันมีผลต่อการตัดสินใจของคุณหรือเปล่า แต่ไม่ได้หมายถึงว่าเลือกหรือไม่เลือกคนนั้น อย่างนโยบายความมั่นคงมีผลต่อการตัดสินใจหรือไม่ เขาก็จะบอกว่า “ไม่สำคัญเท่าเรื่องไม่มีอะไรจะกิน” เขาไม่เห็นนโยบายที่จะแก้ปัญหา 3 จังหวัดเลย”

(ดิชิล่า พุทธสาระพันธ์, สัมภาษณ์,
2562, 17 กรกฎาคม)

บทบาทของสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อกระแสหลัก ก็ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะการรายงานข่าวจากในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นเพราะพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่ที่มีหัวหน้าพรรคใหญ่ๆ ลงมาหาเสียงการเลือกตั้ง หากทว่าสิ่งที่น่าสนใจคือ การเกิดขึ้นของสื่อท้องถิ่นในพื้นที่ออนไลน์ที่ได้ใช้ภาษาท้องถิ่นในการนำเสนอข้อมูล เช่น Wartani, The Pen เป็นต้น ก็มีการนำเสนอข้อมูลเชิงลึกของผู้สมัครการเลือกตั้ง ทั้งเป็นข้อมูลทางวิชาการ ประวัติศาสตร์การเมืองในระบบรัฐสภาไทย สิ่งเหล่านี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา หากทว่า การตื่นตัวและการรายงานข้อมูลต่างๆ ก็ยังไม่ได้เป็นระบบที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง อาจเป็นเพราะเรื่องใหม่และทำงานในรูปแบบงานอาสา ไม่ได้เป็นภารกิจที่ได้การตอบแทน หากทว่าผลที่เกิดขึ้นก็มีความเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ความรู้ที่สำคัญต่อการเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะ

วิเคราะห์ผลการเลือกตั้ง



ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดปัตตานี, 2562

เขตการเลือกตั้งที่ 1 ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานีที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด คือ นายอันวาร์ สา และพรรคประชาธิปัตย์ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 5 เอาชนะผู้สมัครจากพรรคอื่นด้วยคะแนนเสียงจำนวน 19,883 เสียง รองลงมา ได้แก่ นายวรวิทย์ บารู สังกัดพรรคประชาชาติ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 1 และนายสนิท นาแว จากพรรคชาติไทยพัฒนา ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 7 ได้รับคะแนนเสียง 15,233 และ 13,614 คะแนน ตามลำดับ

เขตการเลือกตั้งที่ 2 ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด คือ นาย अबดุลบาศิม อาบู จากพรรคภูมิไจไทย ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี

หมายเลข 1 ชนะด้วยคะแนนเสียงจำนวน 17,652 เสียง รองลงมา ได้แก่ นายมุฮัมมัดอารีฟีน จะปะเกีย พรรคประชาชาติ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 7 และนายศิริวัชโชติ รัตนมาลา จากพรรครวมพลังประชาชาติไทย ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 19 ด้วยคะแนนเสียง 17,218 และ 14,918 เสียง ตามลำดับ

เขตการเลือกตั้งที่ 3 ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด คือ นายอนุมัต ชูसारอ พรรคประชาชาติ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 3 ชนะด้วยคะแนนเสียงจำนวน 36,799 เสียง รองลงมา ได้แก่ นาย अबดุลกอฮาร์ อาแวปุเตะ พรรคภูมิไจไทย ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 14 และนาย นัชรุดดิน ฮัจยีดาโอะ พรรคพลังประชารัฐ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดปัตตานี หมายเลข 10 ด้วยคะแนนเสียง 18,109 และ 11,740 เสียง ตามลำดับ

เขตการเลือกตั้งที่ 4 ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด คือ นายสมมุติ เบ็ญจลักษณ์ จากพรรคประชาชาติ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 6 ชนะด้วยคะแนนเสียงจำนวน 29,323 เสียง รองลงมา ได้แก่ นายอันวาร์ สมะแอ พรรคพลังประชารัฐ ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 4 และนายมุฮัมมัดอาลาวิ ปือแน พรรคภูมิใจไทย ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี หมายเลข 5 ด้วยคะแนนเสียง 15,718 และ 12,623 เสียง ตามลำดับ

สำหรับผลการเลือกตั้งครั้งนี้ การก่อกำเนิดพรรคใหม่ ในนามของพรรคประชาชาติ ที่เป็นการรวมตัวของขุนพลทางการเมืองที่เจเนจัดในสนามการเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับชัยชนะในเลือกตั้งจาก 2 เขตพื้นที่ จังหวัดปัตตานี ได้แก่ เขตการเลือกตั้งที่ 3 และ 4 เมื่อพิจารณาจากจุดยืนทางการเมืองที่พรรคประกาศชัดว่าไม่สนับสนุน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยมีการวิเคราะห์กันว่า การเกิดขึ้นของพรรคประชาชาติ ถือเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การเมืองของฝ่ายไม่เอาการสืบทอดอำนาจ คสช. หรือคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่เรียกขานกันว่า “แตกแบ่งคั่นเป็นแบ่งคร้อย” อันเป็นส่วนสาขาพรรคของพรรคเพื่อไทย ที่ลงมาสร้างพื้นที่การเมืองในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะ โดยมีหัวหน้าพรรคอย่าง วันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีตประธานรัฐสภาเป็นขุนศึก คุ่มบังเหียน หัวหน้าพรรคและมีเลขาธิการพรรคอย่าง พ.ต.อ. ทวี สอดส่อง อดีตเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) มีความสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลสมัยนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หากทว่าในพื้นที่ความรุนแรงที่มี กองกำลังทหารอันเป็นสมการอันสำคัญก็ย่อมมีผลต่อ

พรรคการเมืองที่อยู่ตรงกันข้ามกับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ไม่มากนักน้อย

นอกจากนี้ ผลการเลือกตั้ง 2562 ยังสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนโดยส่วนใหญ่ใน จังหวัดปัตตานีที่ยังคงนิยมและเชื่อมั่นในตัวผู้สมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิม แม้ว่าบางคนได้ย้าย พรรคไปสังกัดในพรรคการเมืองอื่นแทนแล้วก็ตาม สิ่งนี้อาจแสดงให้เห็นว่า ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคน ดังกล่าวอาจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างจริงจังจนสามารถกลับมาเป็นตัวแทนของประชาชนได้อีกสมัย เช่นนี้ กล่าวคือ เมื่อย้อนพิจารณาผลการเลือกตั้ง ในปี 2554 นั้นพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด ปัตตานีส่วนใหญ่ที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดในแต่ละเขต การเลือกตั้งในช่วงเวลานั้นเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรคนเดียวกันกับผู้สมัครที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุด ในการเลือกตั้งปี 2562 จำนวน 3 คนจากทั้งหมด 4 เขต ได้แก่ อันวาร์ สา และอุม്മติ ซูสารอ และสมมุติ เบ็ญจลักษณ์ ขณะที่ 2 ใน 3 มีการเปลี่ยนแปลงไปสังกัด ในพรรคการเมืองใหม่ ได้แก่ ออุม്മติ ซูสารอ จาก พรรคมาตุภูมิย้ายมาสังกัดพรรคประชาชาติ และ สมมุติ เบ็ญจลักษณ์ จากพรรคภูมิใจไทยที่ย้ายมาสังกัด พรรคประชาชาติเช่นเดียวกัน

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่าเป็นเครื่องยืนยัน สมมติฐานที่ว่า “คนในพื้นที่เลือกคน ไม่ใช่เลือกพรรค” กล่าวคือ การเปลี่ยนพรรคการเมืองของผู้สมัครรับ เลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดปัตตานีไม่ได้ส่งผลต่อความนิยม ของประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง อีกทั้งยังสะท้อนถึง วัฒนธรรมการเลือกตั้งและพฤติกรรมทางสังคม ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในมิติทางศาสนาที่ให้คุณค่ากับ คนและการนับถือคนมากกว่าพรรคที่สังกัด หากทว่า ผู้วิจัยพบความเปลี่ยนแปลงในแนวโน้มของประชาชน ที่จะหันมาพิจารณาเลือกที่นโยบายพรรคการเมือง มากกว่าเลือกตัวบุคคล โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่

เป็นปรากฏการณ์ใหม่ อันเห็นได้จากการเกิดขึ้นของ พรรคอนาคตใหม่ที่ทำให้คนรุ่นใหม่จำนวนมากในเขต 1 จังหวัดปัตตานี ลงคะแนนให้กับพรรคอนาคตใหม่แทนที่ การเลือกผู้สมัครของพรรค โดยหลายคนไม่รู้จักผู้สมัคร เขตด้วยซ้ำ แต่การเลือกของคนรุ่นใหม่ เป็นการเลือก นโยบายของพรรคอนาคตใหม่

หากพิจารณาในทางโดยเฉพาะแนวคิดระบบอุปถัมภ์ มาพิจารณากับบริบทการเมืองในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จากการเลือกตั้งครั้งนี้ พบว่า 90% ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์สามารถเชื่อมโยงบุคคล มีอำนาจทั้งแบบทางการ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายปกครอง ฝ่ายความมั่นคง ครู ฯลฯ เป็นต้น สำหรับผู้นำแบบ ไม่ทางการ เช่น ผู้นำศาสนาอิสลามประจำจังหวัด อูstad (ครูสอนศาสนา) บาบอ นักเทศนาธรรม ก็จะมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มการเมืองแทบทุกกลุ่ม โดยไม่จำเป็นต้องผูกติดกับระบบราชการที่แบบเดิมๆ ในทางการเมือง การหาเสียง ผู้ลงสมัครเลือกตั้งคือผู้อุปถัมภ์ ในสายตา ของชาวบ้าน อาจจะเป็นบุคคลที่สามารถช่วยเหลือ ผู้รับอุปถัมภ์ เช่น การช่วยประกันตัว การฝากเข้าทำงาน การช่วยฝากบุตรเข้าโรงเรียนของรัฐ เป็นต้น เครือข่าย ของระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายญาติในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้กลายมาเป็นวิธีการที่ผู้สมัครเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียงในพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบท อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการได้มา คะแนนเสียงการเลือกตั้ง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ บ้างในคุณค่าข้างต้นโดยเฉพาะต่อคนรุ่นใหม่ ที่อาจจะไม่ ยอมรับระบบอุปถัมภ์แบบเดิมๆ ก็ตาม แต่ทิศทางการใช้ ระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติ ก็ยังไม่สามารถสรุป ได้ว่าจะลดบทบาทลงหรือไม่

บทสรุป

ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของการเมือง การเลือกตั้งในภาพรวมของสังคมไทย จากเดิมที่เป็น การเมืองซึ่งยึดโยงตัวบุคคลไปสู่การเมืองแบบที่ พรรคการเมือง นโยบาย และอุดมการณ์ทางการเมือง มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ งานวิจัยชิ้นนี้บ่งชี้ว่า การอาศัยแนวทางการศึกษาแบบเดิมว่าด้วยเครือข่าย อุปถัมภ์ ระบบหัวคะแนน และการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจการเมืองการเลือกตั้ง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป ควรมีการศึกษา โดยอาศัยแนวทางการศึกษาตามแนวคิดกลยุทธ์ การตลาดทางการเมืองและแนวทางการศึกษาใหม่ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ การเมืองการเลือกตั้งในพื้นที่ ปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งเขตจังหวัดปัตตานีครั้งนี้สะท้อน ทั้งความตื่นตัวทางการเมืองและลักษณะเฉพาะที่ซับซ้อน ของตัวแสดงทางการเมืองต่างๆ ในพื้นที่ท่ามกลาง สถานการณ์ความไม่สงบที่ดำเนินมาว่าทศวรรษ และ อาจเป็นเพราะบริบทเฉพาะของพื้นที่นี้เองที่ทำให้แม้จะ ปรากฏสัญญาณเชิงบวกที่การเมืองการเลือกตั้งในพื้นที่ จะพัฒนาไปสู่การเมืองเชิงนโยบาย อุดมการณ์ทาง การเมืองที่พรรคการเมืองมีความสำคัญมากขึ้นอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพฤติกรรมเลือกตั้งของคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ แต่โดยภาพหลักแล้วการเมืองการเลือกตั้ง ในพื้นที่ยังคงยึดโยงกับตัวบุคคลสูงอยู่ดี จนดูราวกับว่า จะมีพัฒนาการที่แข็งแกร่งกว่าการเมืองในภาพรวมของ ประเทศไปก้าวหนึ่ง ระบบเลือกตั้งแบบใหม่ภายใต้ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การกา ครั้งเดียวได้ทั้ง ส.ส. เขตและ ส.ส. บัญชีรายชื่อ” ทำให้ การแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนมีความคลุมเครือ และเป็นการยากที่จะประเมินพัฒนาการทางการเมือง ดังกล่าวอย่างแม่นยำ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จุฑาทิพย์ ขยงกุล, ม.ร.ว. (2541). *อิทธิพลของโฆษณาทางการเมืองที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ชาฮารี เจ๊ะหลง. Projek Sama Sama. (2562, 12 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- ดิชิตา พุทธสาระพันธ์. ผู้ประกาศข่าวและผู้รายงานข่าว สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. (2562, 17 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- บุรฉัตร พานธรักษ์. (2555). *การตลาดการเมืองพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชาการปกครอง. กรุงเทพฯ.
- บุญอริ ยีหมะ. (2549). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดปัตตานี*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2555). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดยะลา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปานหทัย ตันติเตชา. (2546). *การตลาดทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงของพรรคไทยรักไทย เขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชาการปกครอง. กรุงเทพฯ.
- ประวีณ แจ่มศักดิ์. (2536). *พฤติกรรมเลือกตั้งในระบบอุปถัมภ์: การวิเคราะห์เชิงภูมิภาคเปรียบเทียบ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ปรัชญา โต๊ะอีแต. THE PEN. (2562, 9 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- พนมพร ไตรตันวงศ์. (2536). *การวางแผนปฏิบัติการ การกำกับติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าระดับตำบล: กรณีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในเขตเลือกตั้ง ค จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, คณะพัฒนาสังคม, สาขาวิชาการจัดการการพัฒนา. กรุงเทพฯ.
- พิชัย แก้วสำราญ, สมเจตน์ นาคเสวี, และวรวิทย์ บารู. (2529). *การเลือกตั้งปัตตานี ปี 2529: ศึกษากรณีกระบวนการหาเสียงและระบบหัวคะแนน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- เพิ่มพงษ์ เชาวลิต และศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี. (2531). *หาคะแนนอย่างไรได้เป็น ส.ส.*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- รุจน์จาลักษณ์รายา คณานุรักษ์. (2558). *นักการเมืองถิ่นจังหวัดนราธิวาส*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมนึก กุลมณี, ร.ต.อ.. ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี. (2562, 2 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี. (2561). *เขตเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดปัตตานี*. สืบค้นจาก https://www.ect.go.th/pattani/ewt_news.php?nid=257.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดปัตตานี. (2562). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดปัตตานี เขตเลือกตั้งที่ 1. ปัตตานี: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

_____. (2562). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดปัตตานี เขตเลือกตั้งที่ 2. ปัตตานี: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

_____. (2562). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดปัตตานี เขตเลือกตั้งที่ 3. ปัตตานี: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

_____. (2562). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดปัตตานี เขตเลือกตั้งที่ 4. ปัตตานี: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

สุรัชย์ ชูผกา. (2555). *ประสิทธิภาพในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งระหว่างกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองกับกลยุทธ์ห้วคະແນນในระบบอุปถัมภ์ ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ.

สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2525). *พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของคนไทย: ศึกษาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2522*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิต บุญบงการ. (2527). *พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัยฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกดาวิจิตร และนิติ ภาวครพันธ์. (2556). *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*. เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุปวัชร วัชรบุรณ์. (2548). *กลยุทธ์การสื่อสารในการรณรงค์การเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุด 5 อันดับแรกในกรุงเทพฯ*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, คณะนิเทศศาสตร์. นนทบุรี.

เอกราช เจียมจุย. (2548). *กลยุทธ์การสื่อสารในการรณรงค์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2548 ของพรรคไทยรักไทยและพรรคประชาธิปัตย์*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, คณะนิเทศศาสตร์. นนทบุรี.

เอกรินทร์ ต่วนศิริ. (2562). บทบาทนักการเมืองระดับท้องถิ่นในพื้นที่ความรุนแรงของจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 25 (3), 3-38.

_____. (2563). การเมืองการเลือกตั้งของนักการเมืองท้องถิ่นชายแดนใต้ท่ามกลางบริบทความรุนแรง. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 31 (1), 17-28.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2546). *สองนคราประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : Tipping Point Press.

ภาษาอังกฤษ

Nelson, M. H. (1998). *Central Authority and Local Democratization in Thailand: A Case Study From Chachoengsao Province*. Bangkok : White Lotus Press.

Prajak Kongkirati. (2013). *Bosses, Bullets and Ballots: Electoral Violence and Democracy in Thailand 1975-2011*. (Doctor of Philosophy thesis, department of Political and Social Change) The Australian National University, School of International, Political, and Strategic Studies. Australia.